

كارىگەرىي شەرى رووسيا - ئۇكرائنا لەسەر سووریا

19-03-2022

نووسەرەكان

ناوہندی لیکۆلینہوہی رووداو

كورتہ : كوومہتى سووریا چاوهړې لیکدانهوہی شارہزایان بۆ باسکردنى كارىگەرىي شەرى رووسيا - ئۇكرائنا لەسەر ناوخۆى سووریاى نہ کرد و، له رۆژى پاش دەستپېكى ھېرشەكەى رووسیاوہ كەمکردنہوہی خەرجیى راگەیاند وەك ھەنگاوئىكى پېشوہختہ بۆ رووبەر ووبوونہوہی رەنگدانہوہی شەرەكە. ھەر وہا، سەرۆكى سووریا دوانہكەوت له راگەیاندى پشٹیوانی تەواوى خۆى بەبى دوودلى بۆ رووسيا له شەرەكەى دژ بە ئۇكرائنا دا، ئەویش له رىي پەيوہندیيەكى تەلەفۆنى كە لەگەل فلادیمېر پووتنى سەرۆكى رووسيا له رۆژى ٢٦ى شوبات، واتە كەمتر له ٤٨ كازېر له سەرەتای شەرەكەوہ، ئەنجامى دا.

حكومتى سووریا چاۋەپى لىكدا نەۋەى شارەزاپان بۇ باسكردنى كارىگەرى شەپى رووسيا - ئۇكرائنا لەسەر ناخۇى سوورىاي نەكرد و. لە رۇزى پاش دەستپىكى ھىرشەكەى رووسياۋە كەمكردنەۋەى خەرجىي راگەياند وەك ھەنگاۋىكى پىنشۋەختە بۇ رووبەروبوونەۋەى رەنگدانەۋەى شەپەكە. ھەرۋەھا، سەرۋكى سووریا دوانەكەوت لە راگەياندىنى پىشتىۋانى تەۋاۋى خۇى بەبن دوودلى بۇ رووسيا لە شەپەكەى دژ بە ئۇكرائنا دا، ئەۋىش لە رىي پەيوەندىبەكى تەلەفۇنى كە لەگەل فلادىمىر پوتنى سەرۋكى رووسيا لە رۇزى ۲۱ى شوبات، واتە كەمتر لە ۸۸ كازىر لە سەرەتاي شەپەكەۋە، ئەنجامى دا. ئەۋەى لە ھەلۋىستى سەرۋكى سوورىادا سەير بوو ئەۋە بوو كە لە كاتىكدا خەرىك بوو تەۋاۋى جىھان ئەۋ شەپە رەت بكاتەۋە، سەرۋكى سوورىا پىنباۋو رووسيا (بەم شەپەى "تەنيا بەرگى لە خۇى ناكات، بەلكو لە جىھان و لە بنەماكانى دادۋەرى مرقۇمابەتپىش" دەكات). لە لايەكى دىكەۋە، ئۇپۇزسىۋنى سوورىا، كە بارەگاگەى لە توركيابە، بە ھەردوو بالى سىياسى و سەربازىبەۋە، پىشتىۋانى رەھى خۇى بۇ ئۇكرائنا دەرپى. ئەم جەمسەرگىرىبە توندە ماىە سەرسامى نىبە، بەلكو دەرپىنىكى واقىيەنەبە لە قەبارەى رۇلى رووسيا لە سوورىا و قوۋلى تىۋەگلانى لە شەپى ئەۋ وئاتەدا كە خەرىكە دەبىتە شەپى رووسيا خۇى.

كارىگەرى شەپەكە لە سەر ھەندىك لايەنى بنەرەتى لە سوورىادا

كارىگەرى ئابوورى:

سووریا لە كالا و بابەتگەلىكى بنەرەتيدا پىشتەستۋە بە رووسيا، لە پىنشۋەى ئەۋ كالاپانەپىش گەنم و بەرھەمە نەۋتىيەكان دىن كە سووریا بە دەست كەمىبەكى زۇرپانەۋە دەنالىت. بە ھۆى ئەۋ وشكەسالىبەۋە كە پار لە سوورىاي دابوو، كە ماۋەى زياتر لە ۷۰ سال بوو بە خۇبەۋە نەبىدېتېوو. ھەرۋەھا، ھەلۋەتەى ناۋچە بە پىتەكانى بەرھەمھىنى گەنم لە ناۋچەكانى دەرەۋەى دەسەلتاى حكومەتەۋەبە، بۇبە سووریا بە دەست كەمىبەكى زۇرى گەنمى ئەمباركراۋە دەنالىت، ھەربۇبەش ناچارە سالانە 1.5 ملېون تۇن ھاوردە بكات، لە كرما و بىلارۋوس و رووسياۋە كە بەكەمىن وئاتى جىھانە لە روۋى ھەناردەكردنەۋە و سالانە زياتر لە 37 ملېون تۇن ھەناردە دەكات. ئەمە پاش ئەۋە بوو كە سووریا پىش شەپ، سالانە زياتر لە 2.5 ملېون تۇنى بەرھەم دەھىنا، ئەۋ پرەپىش وايدەكرد خۇى بەرپۋەببات و تواناى ھەناردەكردنى برىكىشى بۇ دەرەۋە ھەبىت. لە بوارى بەرھەمە نەۋتىيەكان، سووریا بەنزىن و گازۋايل لە رووسيا ھاوردە دەكات. لە سەرەتاي شوباتى 2021دا، سووریا چەند گرېبەستىكى لەگەل رووسيا واژوو كرد بۇ ھاوردەكردنى بەنزىن و گازۋايل، كە لە رىگەيانەۋە رووسيا لە ماۋەى شەش مانگدا 180 ھەزار تۇن گازۋايل بۇ سووریا دابىن دەكات، بە تىكراى 30 ھەزار تۇن لە مانگىكدا، بەلام ئەم پرە تەنيا 35%ى پىۋىستى سوورىاي دابىنكرد و كورتهىنانەكە 429 ھەزار تۇن بوو، وەك ۋەزىرى نەۋتى سووریا بە پەرلەمانى وئاتەكەى راگەياند و ئەۋەپىشى ئاشكرا كرد كە وئاتەكەى لە سالى 2020دا تەنيا 9 ھەزار بەرمىل نەۋتى لە ناۋچەكانى زىر دەسەلتاى خۇى بەرھەم ھىناۋە لەكاتىكدا ناۋچەكانى رىقەبەرى خۇسەر لە ھەمن سالدا رۇژانە نىكەى 80 ھەزار بەرمىلى رۇژانەى بەرھەم ھىناۋە. جگە لەم كالا بنەرەتپانەپىش، سووریا بۇ زۇر لە ماددە خۇراكىبەكان پىش بە رووسيا دەبەستىت كە بەشنىكىانى وەك يارمەتى پىشكەشەدەكات. لەبەر ئەمە كارىگەرىبەكە راستەۋخۇ دەرکەوت بە نەمانى ھەندىك ماددە لە بازارەكان و بەرزبوونەۋەى نرخی ئەۋانى دىكە و دابەزىنى بەھى لىرە، كە لە ماۋەى 20 رۇزى شەپەكە 35%ى بەھى خۇى لەدەست دا.

كارىگەرى مەيدانى:

لەراستىدا، ھەر لەگەل دەستپىكردنى شەپى رووسيا - ئۇكرائنا، ھەندىك دەنگ لە ناۋچەكانى زىر دەسەلتاى ئۇپۇزسىۋنى سووریا بەرزبوونەۋە داۋاى قۇستەۋەى سەرقالى رووسيا و ھەلگىرساندنى شەپ لەگەل ھىزەكانى حكومەتى سووریا و رووسيا دەكەن. بەلام بەدوور دەزانرەت ئۇپۇزسىۋنى سووریا ھىچ ھەنگاۋىك بۇ ھەلگىرساندنى شەپى سەربازى بنىت، چۈنكە ئەم بابەتە بە برىارى توركيابە بەندە و، ئۇپۇزسىۋن بە ھەردوو بالە سىياسى و سەربازىبەكەبەۋە ناتوانىت لە قسەى دەرچىت. لەم دۇخەپىشدا نە توركىا و نە رووسيا بەرژەۋەندىبان لە چالاکكرددى كارى سەربازى لە سوورىادا نىبە. توركىا بە وریبەكى زۇرۋە ھەلسوكەوت دەكات و، ھەۋلەدەت تاۋەكو پىبىكرىت رووسيا نەرووژىنىت، چۈنكە باش دەزانرەت تاۋەكو چەند رووسيا تواناى زيانگەياندىنى بەۋچ لە ناۋەۋە و چ لە سووریا ھەبە، بە تايبەتپىش ئەگەر رووسيا دەستى ھىزەكانى حكومەتى سووریا و ئىران بە ھىرشكردنە سەر ئىدلىب والا بكات كە تەنيا 12 كىلۋمەتر لەمەۋە دوورە و، ئەۋ جۇرە ھىرشەپىش دەبىتە ھۆى كۇرەۋ بەرەۋە خاكى توركىا و، ئەمەپىش حكومەتى توركىا لىي تۇقىۋە و ھەلى بردنەۋەى حزى حوكمىران لە ھەلبۇزاردنەكانى داھاتوودا لە ھىچ نىك دەكاتەۋە. ھەرۋەھا، چاۋەپواندەكرىت رووسياپىش خۇى لە گرۇى لەگەل توركىا بەدوور بگرىت و نەبەۋىت ئىستا گرۇبىبەكى دىكە لەگەل رۇژاۋا لە سووریا و لەم قۇناخەدا دروست بىت. يورى بىلىسۇن، بەرپۋەبەرى بازنەى چارەمى ئەۋروپا لە ۋەزارەتى دەرەۋەى رووسيا، لە چاۋپىكەۋتندىك لەگەل ئازانسى "نۇقۇستى"ى رووسيا،

که چوارشممه 16 ی ئادار بئو کراوه توه، رایگه یاند "هاوکاری له گه ل تورکیا له باره ی سووریاوه به شیوه یه کی ئاسایی به پروه ده چیت و، هه ستمان به هیچ گۆرانکاریه ک نه کردوو که به هۆی فاکتوری دهره کی وه ک رووداوه کانی ئۆکراینا دروست بوو بیت".

ههروه ها، له به ره ی باکوری رۆژه لاتی سووریاییش، به دوور دهرانیت ئەمهریکا ریگه به هیچ هه ولێک بۆ گۆرینی هاوکیشه که ی ئیستا بدات که له به رزه وه نی خۆی هاوپه یمانانی که "هه سه ده" نه بیت.

به لām ئەمه له ماوه ی کورتدا ده مینیت و، ئەگه ر شه ره که دریزه بکیشیت و لایه نه تیکچرژاوه کانی شه ری سووریا، به تایبه تی تورکیا، ناچار بین خۆیان یه کلا بکه نه وه، ره نگه سووریا گهرمییه کی سه ربازی له زیاتر له یه ک به ره دا به خۆیه وه بینیت، به تایبه تیش کاتیک هه لی به رده م تورکیا، که هاوسه نگی له نیوان رووسیا و ئۆکراینادا پیشان دهادت به هۆی ترس له لیکه وته کانی لایه نگرپی هه ر لایه ک، به رته سه که. ئەگه ر رۆلی رووسیا له سووریا به شیوه یه کی دراماتیک پاشه کشه ی کرد و لیکتیگه یشتنی ریژه یی نیوان ئەمهریکا و رووسیا له سووریا له نگ بوو، ئەوه رۆلی هیزه کانی ناچه که، وه ک تورکیا و ئیران و ئیسرائیل، زیاد ده بیت و ره نگه پیکدادانی ئیران - ئیسرائیل له سه ر خاکی سووریا توند ببیت، بگره له وانه یه رووبه روو بوونه وه ی تورکی - ئیرانیشت به رپا ببیت، به تایبه تیش که په یوه ندی نیوان ئەو دوو ده ولته به هۆی مملانی نیو گۆره پانی عیراق گرژی تیکه وتوو.

لیره دا، ئیران وه ک کاراکته ریک ئاماده ده بیت که رۆله که ی شانبه شانی داکشانی هه ژموونی رووسیا له سووریا ده گۆرپریت. چونکه به رده وام له سووریا مملانی له سه ر هه ژموون له نیوان ئەو دوو ده ولته دا هه بووه و، ئەوه رووسیا بوو ئیرانی له گه لیک گۆره پانی سووریادا لغاو کردبوو و، هه ر کاتیک ئەم هیزه لغاوکه ره نه مینیت، ره نگه ئیران ده ست به جموجۆل له باکووری رۆژئاوا ی سووریادا بکات، به تایبه تیش له زیر ناره حه تییه کانی ئەم دواییه ی په یوه ندیه کانی له گه ل تورکیادا به خۆیا نه وه بینیه. ههروه ها، ره نگه هه ولی جووله له رۆژه لاتی سووریاییش بدات. ئەگه ریش ریکه وتنه ئەتۆمییه که واژو بکریت، ئیران سه رچاوه ی زیاتری له به رده ست ده بیت بۆ به هیزکردنی رۆل و هه ژموونی خۆی له سووریادا له سه ر حسابی رووسیا که له وانه یه کیشه دارایی و ئابوورییه کانی به هۆی سزاکانی سه ری زیاتر بین.

وینه ی به شیکی زۆری ئەم دۆخه به دیداری ترۆیکای چاوه پوانکراوی ئەستاناوه به نده، که سیرگین لافرۆف وه زیری دهره وه ی رووسیا گوتی بپاره له م نزیکانه ئەنجام بدریت.

کارگه ری سیاسی:

چاوه پروانده کریت ئەو پشتیوانیه ته واوه ی سه رۆکی سووریا بۆ بپاره که ی هه لگی رساندننی شه ر له لایه ن رووسیاوه دژ به ئۆکراینا رایگه یاند، ببیته هۆی تووندبوونی هه لویستی ئەمهریکا و هاوپه یمانه کانی له دژی رژیم سووریا، به تایبه ت که ئەم رایگه یان پالپشتی رووسیا له پینا و زالبوون به سه ر سزاکانی سه ری ده کات، ئەمه یشت له لیدوانیکی لوونا ئەلشیل راویژکار له سه رۆکایه تی سووریا له 28 ی شوباتدا هات. بۆیه ره نگه ئەو نه رمییه ی ئەمهریکا به رامبه ر هه ولی هه ندیک ولاتی عه رب و ته نانه ت ئەوروپاییش، بۆ په یوه ندیگرتن له گه ل حکومه تی سووریا و ئاساییکردنه وه له گه لی ده یواند پاشه کشه بکات. ههروه ها چاوه پروانده کریت ئەمهریکا پشتیوانی خۆی بۆ کارگیزییه کانی ناچه کانی دهره وه ی ده سه لاتی حکومه تی سووریا چر بکات. به یاننامه ی وه زاره تی دهره وه ی ئەمهریکا له 15 ئاداردا، سه باره ت به ره تکردنه وه ی هه ولته کانی ئاساییکردنه وه ی په یوه ندی له گه ل رژیم ئەسه د و جه ختکردن له هیشتنه وه ی سزاکانی سه ر، ره نگه بچینه ئەم جوارچیویه.

چالاکبونی ئەمهریکا و سستی رووسیا له سووریا

چالاکیی ئەمهریکا:

جووله ی ئەمهریکا په یوه ست به سووریاوه به م دواییه چالاک بوو، ئەوه ش تاوه کو ئەوه ی زانیاری هه ن جه خت ده که نه وه له وه ی ئیداره ی ئەمهریکا به نیازه ناچه کانی ریفه به ری خۆسه ر و هه ندی ناچه ی ژر ده ستی ئۆپۆزیسیونی سووریا له و سزایانه ببه خشیت که به پی یاسای سیزار به سه ر سووریادا سه پینراون، جگه له ناچه کانی ده سه لاتی ده ستی ته حریرولشام (که به ریکراویکی تیروریست له قه له م دراوه) و ناچه ی عه فرینی کوردستانی که تورکیا داگیرکردوو، شانبه شانی ژماره یه کی زۆر گرووی چه کداری ئیسلامی که راپۆرته کانی لیژنه نیوده ولته تییه سه ره خۆیه کانی لیکۆلینه وه له دۆخی سووریا جه ختیان کردوو سن له و گرووپانه ی تاوانی شه ریان دژی کورد له ناچه داگیرکراوه کاندایه نه جامداوه. له هه فته یه که می مانگی ئادار ئەمسالدا، شاندیکی بالای ئەمهریکا سه ردانی رۆژئاوا ی کوردستان و باکووری رۆژه لاتی سووریا ی کرد و، پینداویستییه کانی ناچه که و که مییه تییه کانی دابینکردنیان هه لسه نگاندا، به بن ئەوه ی چاوی به ده سه لاته خۆجیه کان بکه ویت. له رۆژی دووشه ممه، 14 ی ئادار، شاندیکی بالای ئەمهریکا، له وه زاره تی دهره وه و ئاسایشی نه ته وه یی، سه ردانی رۆژئاوا ی کوردستان و باکووری رۆژه لاتی سووریا ی کرد و چاوی به هه ردوو سه رکردایه تی سه ربازی و سیاسی ئەوه کەوت.

شاندهکه پښکھاتوبو له ئيسان گۆلدريچ- جيگري ياردهدهري وهزيري دهرهوهي نه ميريكا و جيئيفر چافيتو - جيگري ياريددهري وهزيري دهرهوهي نه ميريكا بو کاروباري عيراق و. زارا بيل- بهرئوبهري دوسني سووريا و عيراق له نهجومهني ناسايشي نه تهوهي و ماتيؤ پيرل - نوينهري وهزارهتي دهرهوهي نه ميريكا له باکوري روزههلاتي سووريا و، کؤبوونهوهي له گهل مهزلووم عهدي- فهريماندهي گشتي هيژهکاني سوورپاي ديموکرات نهجام دا و دواتر له گهل شاندي نهجومهني سوورپاي ديموکرات به سهروکايهتي ئيلهام نهحمه- سهروکي جيئيجيگري نهجومهني سوورپاي ديموکرات و، شاندهکه له گهل خانهخوييهکان دا تاوتويي بابهتهکاني پهيوهست به بهردهوامي شهر له دزي داعش و پوچهکردني چالاکيهکاني له ناوچهکان ريفه بهريهکه و باشکردني ريكاره نهمنييهکاني پهيوهست بهو گرتووخانهي نهناماني داعشيان تيدايه و نهو کهمپانهي خيزان و لايهنگراننيان تيدايه، ههروهه بابهته خزمهتگوزاري و تابووريه پيويستهکاني ناوچهکه و ههوله نيودهولهتيهکان بو چارهسهرسي سياسيانهي تنگزهي سووريا و پيويستتي بهشدارپيئکردني ههموو لايهنهکاني سووريا تيباندا کراوه. ههروهه، باسي ههبووني بهخشيئي نه ميريکاييش ههه بو چاککردني کهرتهکاني کارهبا و ئاو و سووتهني و نان له ناوچهکاني ريفه بهريي خو سهريش ههيه.

ههروهه، رۆزي پينجشم 17ي ئادار، ماتيؤ پيرل نهنامي شاندي نه ميريكا چاوي به شانديكي نهکهسه کهوت، که بهشيکه له هاوپهيمانيهکهي لايهنگري تورکيا و، له گهلاندا باسي نهگهري بهردهواميداني به گفتوگوي نيوان نهکهسه و حزهکاني پهکيتي نيشتماني کرد.

سسيتي رووسيا:

رووسيا بانگهيشتني ناراستهي ژمارهيهکي زوري بهرهه لستانني سووريا به ناراسته جياجياکانيههوه کردبوو، له وانه سن له سهکردهکاني نهجومهني سوورپاي ديموکرات له نيوياندا ههردوو سهروکه هاوبه شهکهي، ئيلهام نهحمه و نيدال دهردار و، نهحمه عهسراوي و سهفوان عهکاش له دهستهي هاواناههنگي نيشتماني و، قهري جهميل له سهکوي مۆسکؤ و، ههروهه خاليد نهلمه حاميد و عوبه پده نهححاس و، بهسمه قهدماني کهسايهتي سهربهخو له ليژنهي دهستووري، بو نهوهي سهرداني مۆسکؤ بکن و چاويان به نيژدهي سهروکي رووسيا بو روزههلاتي ناوهراست و ولاتاني نهفريقا و جيگري وهزيري دهرهوه، ميخائيل بوگدانوف، بکهويت وهک ههولتيک بو پيکهيئاني دهستهيهکي نويي ئوپوزسيون که ببته جيگروهه و نهو هاوپهيمانيهه پالپشتي راستهقينهني نيودهولهتي له دهست داوه. برپار بوو سهردانهکه له 7ي شوبات نهجام بديت، به لام رووسيا دواي خست و، وادهيهکي ديکه کوتايي شوبات که 27ي نهو مانگه بو ديارکرا، به لام نه مجارهش رووسيا هه ليوه شاندهوه به بيانويي هوکاري لوجيستي، به لام نه مانهش له دواي دهستپيئکردني شهر له ئوکراينا و کاريگهريهکاني تنگزهي ئوکراينا له سهه نه ههولهي رووسيا که ناتوانرنت بشاردريتهوه.

ههروهه، تووندبووني گرزي نيوان نه ميريكا و هاوپهيماناني له لايهک و رووسيا له لايهکي ديکهوه، دهبيته مايه پاشهکشهي رولي رووسيا له پالاني ريفه بهريي خو سهه بهره و نزيکبوونهوه له حکومتهي سووريا و دروستکردني ليکتيهگه بيشتن له گهلي دا، چونکه دلراوکهي ريفه بهريهکه له رويشتن بهو ناراستهيه له ترسي توورهکردني نه ميريكا زياتر دهبيت. ههروهه، رهنکه ههلي گهورهتر به نه ميريکا بدات له ههولهکاني بو نزيککردنهوهي باکوري روزههلاتي سووريا و باکوري روزههلاتيهکهي، له ريي که نالي تورکياوه، که ههولتيکه له ميژه نه ميريکا دهبدات، به لام سهه رکهوتوو نهبووه. نهوهي لهم چوارچيوه يه دا مايه سهرنج بوو، يادکردنهوهي دهستپيئکي (شورشي سووريا) بوو له لايه نهجومهني سوورپاي ديموکراتهوه که پيشتر نه مهه نه کردوو!

نهجام

- تيکچووني دؤخي تابووري له رووسيا کاريگهري قوولي له سهه دؤخي تابووري و زيان له سووريا دهبيت و، نهجامهکاني کاريگهرييان له سهه پشتيواني ميلي بو رژيم، يان نهوانه ناچارن له ناوچهکاني زير دهسه لاتيدا برين، دهبيت.

- له پروي مهيدانيهوه، رهنکه نهو بهسته له که بهردهواميبيت، به لام نهگه شههه که دريژه بکيشيت له وانه به شهپوليکي ديکهي توندوتيزي بال به سهه سوورپادا بکيشيت و تيبدا ههنديک لايه شههري پهکدي بکن که پيشتر شهريان دز به پهکدي نه کردوو.

- له پروي سياسييهوه، گرژبووني پهيوهني نيوان ياريگهه نيودهولهتيه سهههکيهکان، نهنگه ناسوي چارهسهرسي سياسي نيودهولهتي بزر بکات و رول به هيژه ههريمايه تييهکان بدات که خويان له خوياندا کارانين.